

József Attila
ESZMÉLET

1.
Földtől eloldja az eget
a hajnal s tiszta, lágy szavára
a bogarak, a gyerekek
kipörögnek a napvilágra;
a levegőben semmi pára,
a csilló könnyűség lebeg!
Az éjjel rászálltak a fákra,
mint kis lepkék, a levelek.
2.
Kék, piros, sárga, összekent
képeket láttam álmaimban
és úgy éreztem, ez a rend -
egy szálló porszem el nem hűbbant.
Most homályként száll tagjaimban
álmom s a vas világ a rend.
Nappal hold kél bennem s ha kím van
az éj - egy nap süt idebent.
3.
Sovány vagyok, csak kenyeret
eszem néha, e léha, locska
lelkék közt ingyen keresek
bizonyosabbat, mint a kocka.
Nem dörgölődzik sült lapocka
számhoz s szívemhez kisgyerek -
ügyeskédhet, nem fog a macska
egyszerre kint s bent egeret.
4.
Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja, összefogja
egyik dolog a másikát
s így mindenik determinált.
Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, szét hull darabokra.
5.
A teherpályaudvaron
úgy lapultam a fa tövéhez,
mint egy darab csönd; szürke gyom
ért számhoz, nyers, különös-édes.
Holtan lestem az őr, mit érez,
s a hallgatag vagonokon
árnyát, mely ráugrott a fényes,
harmatos szénre kőnokon.
6.
Im itt a szenvedés belül,
ám ott kívül a magyarázat.
Sebed a világ - ég, hevül
s te lelkedet érzed, a lázat.
Rab vagy, amíg a szíved lázad -
úgy szabadulsz, ha kényedül
nem raksz magadnak olyan házat,
melybe háziúr települ.

Tunyogi Csapó Gábor
ANTI-ESZMÉLET

Parafrázisok József Attila „Eszmélet”-éhez

- I.
Elválnak végleg: föld s az ég.
Közöttük görbe úr marad csak,
És nincsen csilló könnyűség
gyerekeknek meg bogaraknak,
Levél helyett bilincset kapnak
a fák is. Sápadt szürkeség
a golyós helyett a virradatnak
darócból szabja köntösét.
- II.
De az, ki nem lát színeket
álmában, ugyan mit remélhet?
Meg sem fogan a képzelet,
hogyan rendben is lehet az élet.
Galaxisok is elvetélnék,
nemcsak elhűbbant porszemek; ..
Bennem se nap, se hold nem éled,
örök homályban szenvedek.
- III.
Ma már ehetnél sült banánt
vagy ananászt, meg fecskéfészket,
kálácsot is kenyér gyanánt. ..
De majd belátod, ha megéred,
nem csillapítja semmi éhed
a végső biztonság iránt.
Biztos csupán a kocka-végzet,
mely végül mindent sírba ránt.
- IV.
Hevernek súlyos tölgyhasábok
egymáson. . . Furcsa bűvölet,
vagy öncsalás, ha rendet látok,
ahol fűrésznek rakólet
az emberkéz, mely célt követ. . .
A nincsek bokra elvirágzott
és termett korcs gyümölcsöket. . .
Determinált csupán az átok.
- V.
Egy teherpályaudvaron
lapultam én is fogvacogva.
Nem örre lestem fél-vakon,
mert záporként hullott a bomba,
vörös kaķas szállt száz vagonra,
az őrből üszkös csonthalom
lett, és hevertek cafatokra
tépett lovak a pflaszteron.
- VI.
A szenvedésre sem belül,
sem kívül nincsen magyarázat.
Csak tűrni kell, ha emberül
élni meg halni késztet vágyad.
S a szív, ha mégis néha lázad,
mert fájdalomban elmerül,
a lázadónak mély alázat
építsen házat menhelyül.

7.
 Én fölnéztem az est alól
 az egek fogaskerekére -
 csilló véletlen szálaiból
 törvényt szőtt a mult szövőszéke
 és megint fölnéztem az égre
 álmaim gőzei alól
 s láttam, a törvény szövődéke
 mindig fölfeslik valahol.

8.
 Fülelt a csend - egyet ütött.
 Fölkéreshetnéd ifjúságod;
 nyirkos cementfalak között
 képzelhetsz egy kis szabadságot -
 gondoltam. S hát amint fölállok,
 a csillagok, a Göncölők
 úgy fénylenek fönt, mint a rácsok
 a hallgatag cella fölött.

9.
 Hallottam sírni a vasat,
 hallottam az esőt nevetni.
 Láttam, hogy a mult meghasadt
 s csak képzetet lehet feledni;
 s hogy nem tudok mást, mint szeretni,
 görnyedve terheim alatt -
 minek is kell fegyvert veretni
 belőled, arany öntudat!

10.
 Az meglett ember, akinek
 szívében nincs se anyja, apja,
 ki tudja, hogy az életet
 halálra ráadásul kapja
 s mint talált tárgyat visszaadja
 bármikor - ezért örzi meg,
 ki nem istene és nem papja
 se magának, sem senkinek.

11.
 Láttam a boldogságot én,
 lány volt, szőke és másfél mázsa.
 Az udvar szigorú gyöpén
 imbolygott göndör mosolygása.
 Ledőlt a puha, langy tócsába,
 hunyorgott, röffent még felém -
 ma is látom, mily tétovázva
 babrált pihéi közt a fény.

12.
 Vasútnál lakom. Erre sok
 vonat jön-megy és el-elnézem,
 hogy' szállnak fényes ablakok
 a lengedező szosz-sötétben.
 Így iramlanak örök éjben
 kívülágított nappalok
 s én állok minden fülke-fényben,
 én könyöklök és hallgatók,

1933-1934 tele

VII.
 A mult jövőnkre ráfeküdt,
 mint hegy, mely egereket ellik,
 A törvények? Csak holt betűk,
 szabályozandó azt a semmit,
 mely napról napra újra vedlik,
 és minden bőre ál-ezüst. . .
 S no: minden törvény föl is feslik. . .
 Valahol? Ugyan! Mindenütt!

VIII.
 A csönd nekem nem üthetett.
 Az ifjúságom fölkeresni?
 Ugyan minek? Nincs képzelet,
 mely képes szabadságra lelni.
 És csillagfényből sem jut semmi,
 mert hallgatag cellám felett
 – hogy ég felé se tudják lesni –
 cement, nem rács a mennyezet.

IX.
 Hol sír a vas, eső nevet,
 lehet szeretni. Ám a rozsdá
 lassanként mindent eltemet,
 azt is, mi be van aranyozva.
 Az öntudat csak fulladozva
 zihál, mint asztmás kisgyerek,
 és Isten égő csipkébokra
 pislákol csak; a szeretet.

X.
 Meglett ember vagyok, S szívem
 apám, anyám emléket óvja.
 Tudom, hogy nem kért életem
 halálra ráadás. . . De módja
 enyém, és görcseim nem olfja
 helyettem fel más senki sem. . .
 Dúdolvva néha, vagy jajongva
 keresztetemet magam viszem.

XI.
 A boldogság kiszzenvedett.
 Egy téli hajnalon megölté
 a böllér kése. Ámde lett
 jó hurkga, kólbász, zsír belőle.
 Piros-barnára sült a bőre,
 s jövőndő húsvét-ünnepet
 méltóvá tenni jóelőre:
 sonkája leng a füst felett.

XII.
 Csupán homályos nappalok
 lebegnek át az örök éjben.
 Én nemsokára meghalok,
 és nem tudom, hogy tiszta fényben
 élek tovább, vagy vakcsötéten
 nem-létezésbe olvadok. . .
 Biztos csak az, hogy mindenképpen
 mindörökre elhallgatók,

1987-1989